

CZU: 343.12:343.263

TEMEIURILE APLICĂRII ARESTULUI PREVENTIV ÎN PROCESUL PENAL

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-2474-5299*

Ghennadi EPURE,

*doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
procuror în Procuratura Anticorupție,
ORCID: 0000-0002-8165-5054*

Rezumat

Motivele privării de libertate a persoanei se află într-o interconexiune logică cu riscurile care se regăsesc în practica CtEDO și sunt transpuse în legislația națională. Prin urmare există motive întemeiate de arestare a persoanei dacă într-o anumită cauză penală se reține cel puțin unul din următoarele riscuri: riscul eschivării; riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției; prevenirea săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni; riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică.

Astfel, potrivit practicii CEDO, pentru ca o persoană să fie reținută sau arestată este suficient ca instanța de judecată care examinează cauza să rețină cel puțin unul din riscurile menționate.

De aceea, motivarea existenței fiecărui risc reținut la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative de libertate (arestul și arestul la domiciliu), constituie o atribuție de baza a procurorului. O condiție obligatorie a acestui proces constă în faptul că riscurile trebuie argumentate prin probe și alte circumstanțe relevante.

Cuvinte-cheie: riscuri, măsură preventivă, arest preventiv, arest la domiciliu.

Summary

The reasons for the deprivation of liberty of the person are in a logical

interconnection with the risks that are found in the practice of the ECtHR and are transposed into national legislation, therefore there are good reasons for the arrest of the person if, in a particular criminal case, at least one of the following risks is retained: the risk of evasion; the risk of hindering the proper conduct of justice; the Prevention of the person committing a new crime; the risk that the release of the person will cause public disorder.

Thus, according to ECHR practice, for a person to be detained or arrested, it is sufficient for the court examining the case to retain at least one of the risks mentioned.

Therefore, motivating the existence of each risk detained when applying or prolonging preventive measures custodial (arrest and house arrest), constitutes a basic duty of the prosecutor. An obligatory condition of this process is that the risks must be substantiated by evidence and other relevant circumstances.

Keywords: risks, preventive measure, preventive arrest, house arrest, court of law.

Introducere. În conformitate cu art. 176 alin. (1) din Codul de procedură penală, „[m]ăsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile, susținute prin probe, de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să exercite presiune asupra martorilor, să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal, să săvârșească alte infracțiuni ori că punerea în libertate a acestuia va cauza dezordine publică” [1].

Potrivit raționamentului Curții Europene a Drepturilor Omului, există o *prezumție a eliberării a persoanelor* în privința cărora se examinează eventuala aplicare a arestului preventiv. În mod prioritar instanțele naționale sunt obligate să examineze posibilitatea aplicării unei măsuri preventive mai puțin severe, care ar fi rezonabilă și proporțională cu circumstanțele infracțiunii. Din aceste considerente, motivarea demersurilor de către acuzatorii de stat reprezintă o sarcină complicată, care implică eforturi serioase pentru ca în termeni succinți să între în esența cauzelor penale și să aducă suficiente temeiuri verosimile care să justifice arestul preventiv.

Pornind de la acest deziderat, este necesar să fie analizată chintesenta fiecărui risc în parte, din punctul de vedere al practicii Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a nu admite utilizarea arbitrară sau chiar

abuzivă a acestor riscuri în practică.

1. Riscul eschivării.

În cauza *Becciev contra Moldovei*, Curtea Europeană a reținut: „Pericolul eschivării învinuitului nu poate fi apreciat în exclusivitate doar în baza severității pedepsei pe care acesta riscă să o primească. Acesta trebuie să fie stabilit prin a se face referință la numeroase alte elemente care pot să confirme existența riscului unei eschivări sau să-l facă să pară atât de nesemnificativ încât să nu justifice detenția de până la judecată [...].

Pericolul eschivării trebuie să fie considerat în lumina elementelor vis-a-vis de caracterul persoanei, personalitatea acesteia, domiciliu, ocupație, bunuri, legăturile de familie și oricare alte legături cu țara în care este urmărită. Riscul unei pedepse grave și ponderea probelor pot fi pertinente, însă nu sunt decisive și posibilitatea obținerii garanțiilor poate fi utilizată în vederea compensării.

Curtea de asemenea a statuat că dacă persoana arestată poate oferi suficiente garanții că nu se va eschiva, atunci ea trebuie eliberată [...] [2].

Analiza acestor circumstanțe nu în toate cazurile poate fi efectuată la etapa incipientă a urmăririi penale. Unul din punctele de reper, în vederea formării unei viziuni despre persoana în privința căreia se judecă chestiunea arestului, sunt informațiile legate de antecedentele penale ale acesteia.

În această ordine de idei, riscul eschivării trebuie dovedit prin probe, și anume ce țin de informații cu privire la încălcarea măsurilor preventive alternative arestului, încercări de eschivări din fața organului de urmărire penală sau a instanței în alte cauze penale, reținerea figuranților la infracțiune în timp ce aceștia părăsesc localitatea în care trăiesc sau chiar țara. Relevante sunt și declarațiile martorilor sau celorlalți învinuiți, sau după caz inculpați, care uneori pot oferi informații despre persoana care necesită a fi izolată de societate pentru mersul normal al procesului penal.

Ca și în cazul celorlalte riscuri, argumentarea se face în toate actele procedurale și anume în demersul acuzatorului de stat cu privire la aplicarea măsurii preventive, atunci când această inițiativă vine din partea procurorului. Respectiv, argumentarea sau motivarea persistenței acestui risc trebuie să fie făcută în încheierea judecătorului de instrucție la faza de urmărire penală sau de către judecătorul care judecă cauza în fond, adică în faza de judecată.

Prin urmare, procurorul de caz trebuie să anexeze probe concludente care să demonstreze că riscul predomină la etapa la care se examinează cauza. Aceste probe pot fi, după cum urmează: procese-verbale de audiere a martorilor; procesul-verbal de cercetare la fața locului; raportul de ex-

pertiză etc. Din analiza acestor probe trebuie să rezulte că învinuitul sau inculpatul se va eschiva din fața organelor de drept odată lăsat în libertate, ori în cazul aplicării unei măsuri de constrângere alternative arestului preventiv.

Este de remarcat că în fața instanței pot fi prezentate și alte acte sau date relevante care ar convinge instanța că există riscul eschivării. Astfel, informația cu privire la trecutul criminal al inculpatului sau învinuitului, sentințele de condamnare, caracteristica de la locul de trai sau de muncă etc. pot constitui informații cu putere de convingere.

Nu putem să nu menționăm că pe tot parcursul procesului penal există principiul intimei convingeri a procurorului și judecătorului. În acest mod, fiecare probă în parte se apreciază după intima convingere.

În tot cazul, sarcina probării bănuielii rezonabile și a necesității aplicării sau prelungirii arestului preventiv îi aparține procurorului sau părții acuzării. În practica judiciară, din partea avocaților se pune problema dacă pot fi utilizate și prezentate în calitate de material pertinent sau concludent anumite crâmpie din măsurile speciale, de pildă: porțiuni din stenograme cu interceptări a comunicărilor verbale; imagini de pe filaj etc.

Considerăm că, reieșind din principiul egalității armelor într-un proces și disponibilitatea părții acuzării de a anexa probe, documente sau materiale, care au relevanță din punctul său de vedere, nu trebuie să existe niciun impediment de prezentare a unor părți din măsurile speciale de investigație, chiar și dacă acestea nu au fost legalizate de judecătorul de instrucție.

Pe de altă parte, suntem de părere că secvențele rezultate din măsurile speciale nu pot constitui singurele materiale care urmează a fi anexate la demersul privind aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative de libertate. Or, acestea trebuie să fie coroborate cu alte probe concludente care să demonstreze în ansamblu temeinicia măsurii preventive, solicitată de procuror.

Astfel, instanța își poate forma o imagine clară despre personalitatea învinuitului sau inculpatului și dacă acesta este predispus să se sustragă de la urmărirea penală sau de la judecarea cauzei.

În următoarea speță, cu titlu de exemplu, judecătorul de instrucție în partea motivantă a încheierii cu privire la prelungirea măsurii preventive, arestul preventiv, făcând abstracție asupra probatoriului prezentat de către procuror, face unele constatări importante, ce fundamentează o privare de libertate. Astfel, instanța subliniază că „[...] în speță se conduce și de jurisprudența Curții Europene care a indicat ca condiție de bază și accesibilă pentru detenție unei persoane în arest preventiv este atunci când aceasta este bănuită sau învinuită de comiterea unei infracțiuni, când persistă riscu-

rite prevăzute de CEDO.

Instanțele judecătorești naționale «trebuie să examineze toate circumstanțele pro și contra existenței unei necesități de interes public ce ar justifica, ținând cont de principiul prezumției nevinovăției, abaterea de la respectarea libertății individuale, acestea fiind luate în considerație în deciziile privind cererile de eliberare».

În speța dată, instanța constată că privarea de libertate la prelungirea față de învinuită a măsurii preventive – arestul preventiv, *este justificată, întemeiată și este necesară, deoarece are ca scop împiedicarea învinuitei de a întreprinde unele acțiuni capabile de a influența martorii care încă nu au fost audiați din motivul scurgerii unui interval mic de timp din momentul reținerii până la momentul înaintării prezentului demers de prelungire a arestului preventiv. Necesitatea prelungirii față de învinuită a măsurii preventive – arestul preventiv se explică prin faptul că privarea de libertate în cazul dat a învinuitei este prevăzută de lege, este necesară într-o societate democratică și urmărește un scop legal”* [3].

2. Riscul că învinuitul sau inculpatul o să exercite presiune asupra martorilor, să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal.

Acest risc este des întâlnit în practica judiciară. Or, aflarea în libertate a persoanei în privința căreia urmează a fi aplicată măsura preventivă privativă de libertate, va fi în detrimentul întregului probatoriu acumulat în cauza penală sau cel care urmează a fi administrat.

Declarațiile martorului în cauza penală au o importanță deosebită, mai ales atunci când aceste declarații stau la baza învinuirii sau reprezintă o probă cheie. Declarațiile martorului ocular sunt greu de combătut în cazul în care acestea sunt redade veridic. Însă în practică datorită influenței sau presiunii pe care învinuitul sau inculpatul o realizează față de mator, aceștia își pot schimba declarațiile, în așa fel încât se poate schimba radical mersul urmăririi penale. Influențele pot fi diverse: sume de bani, protecționism, favoruri, beneficii, amenințări. De aceea, unii martori deși sunt preîntâmpinați despre răspunderea pe care o poartă în baza art. 312 din Codul penal în cazul dării unor declarații mincinoase, acceptă să fie pornită urmărirea penală în privința lor, insistând pe declarațiile mincinoase. Mai ales când există probe că părțile în proces se află în relații prietenoase sau pot fi manipulate cu ajutorul banilor.

În acest sens, aceste informații trebuie aduse în fața instanței pentru a motiva asemenea riscuri. Totodată, urmează să fie argumentat faptul că aplicarea altor măsuri preventive, ca arestul la domiciliu sau controlul

judiciar, nu vor asigura mersul normal al procesului penal.

Nimicirea sau deteriorarea mijloacelor de probă se poate realiza prin diferite modalități. Spre exemplu, învinuitul sau inculpatul aflat în libertatea poate tăinui obiectele care au servit la comiterea infracțiunii (droguri; bani falși; arme; muniții etc.).

În următorul caz, instanța a constatat că liberarea provizorie sub control judiciar este o măsură preventivă proporțională în raport cu riscurile descrise în demersul înaintat de procuror prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv față de învinuită, care de altfel, i s-a imputat comiterea prin complicitate a unei infracțiuni grave, conexe corupției. Mai concret, C.M. era implicată în prestarea unor servicii în interesul unei persoane juridice, activitatea căreia era finanțată în totalitate din partea unui grup criminal organizat din bani iliciți. Numita cunoștea despre proveniența banilor, fiind remunerată lunar cu suma de 30000 lei, în plic, pentru activitatea pe care o îndeplinea. C.M. a fost reținută flagrant la scurt timp după recepționarea unei sume neoficiale de 82500 lei.

Pe caz, procurorul a depus demers prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv față de învinuită, însă prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 05 noiembrie 2022 a dispus admiterea parțială a demersului înaintat de procuror cu privire la aplicarea măsurii preventive arestul preventiv, cu aplicarea unei măsuri preventive alternative – liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu aplicarea restricțiilor impuse de art. 191 alin.(2) din Codul de procedură penală.

Unul din argumentele puse la baza motivării hotărârii sale este următorul: „[...] pericolul social din partea învinuitului este unul minim, fiind posibilă aplicarea unei măsuri preventive neprivative de libertate, prin urmare la momentul actual, măsura preventivă sub formă de liberare provizorie sub control judiciar poate pozitiv să influențeze mersul urmăririi penale, cât și procesul de obținere a probelor asupra cazului în vederea cercetării obiective a tuturor circumstanțelor procesului penal respectiv [...]” [4].

În opinia noastră, argumentul invocat de către instanța de judecată nu poate fi valabil în situația examinării chestiunii cu privire la aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv, dat fiind faptul că învinuita a fost reținută în scurt timp după săvârșirea infracțiunii. Or, după reținerea în flagrant a infractorului, organul de urmărire penală urmează să efectueze un șir de acțiuni de urmărire penală urgente pentru acumularea probatorului pe caz, iar aflarea sub o altă măsură preventivă a învinuitei, cum ar fi arestul la domiciliu, i-ar permite să influențeze alți martori sau complici, care urmează a fi audiați pe caz sau să obstrucționeze mersul obiectiv al urmăririi. Învinuita poate comunica cu alți complici prin intermediul tehnicii moderne de comunicare sau prin aplicare pe rețelele de socializare,

care nu pot fi urmărite de către organul de urmărire penală.

De aceea, la etapa incipientă, în momentul reținerii în flagrant a persoanei care a comis infracțiunea este absolut necesar, atunci când probele sunt justificate prin noțiunea de flagrant, ca instanța să ia în calcul mai multe aspecte, cum ar fi: comportamentul părților înainte și după comiterea infracțiunii, cantitatea bunurilor ridicate în timpul perchezițiilor, numărul persoanelor reținute, declarațiile făcute de învinuiți după reținere, situația familială, poziția socială, funcția deținută, rolul și gradul de implicare în schema infracțională etc.

În accepiunea noastră, instanța a apreciat corect circumstanțele de fapt în raport cu probele prezentate de către partea acuzării și în coraport cu riscurile existente la caz. Această abordare a instanței s-a bazat inclusiv pe reținerea în flagrant a învinuitului în momentul comiterii faptei infracționale. Cu toate că învinuitul s-a abținut de a face declarații pe caz și a explica cel puțin unele aspecte aduse la cunoștință prin actul de punere sub învinuire. De asemenea, a refuzat să explice proveniența și destinația mijloacelor bănești depistate în automobilul său, cu care figurantul se deplasa etc. Aici trebuie făcută o demarcație clară între dreptul de a nu face declarații (dreptul de a tăcea și de a nu spune nimic) a învinuitului, ceea ce reprezintă și o garanție fundamentală în sensul art. 6.2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și între comportamentul persoanei, prin prisma art. 176 alin. (3) pct. 2) din Codul de procedură penală – personalitatea și caracterizarea bănuțului, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor încriminate.

Prin urmare, aspectele legate de comportamentul persoanei (bănuțului/învinuitului) înainte, în timpul și după comiterea infracțiunii joacă un rol important în procesul de aplicare a măsurii preventive. Instanța este obligată să țină cont de aceste subtilități, or la examinarea demersului de aplicare sau prelungire a măsurii preventive, instanței i se prezintă procesul-verbal de audiere a bănuțului și învinuitului.

În această ordine de idei, instanța face o constatare relevantă, invocând că învinuitul poate contacta persoanele cărora le sunt cunoscute anumite circumstanțe legate de infracțiune, le poate da sfaturi în scopul ascunderii probelor sau denaturarea calității lor, fapt ce duce la trenarea procesului de colectare a probelor, aflare a adevărului pe caz și demonstrare a vinovăției.

3. Riscul că va săvârși alte infracțiuni.

De obicei acest risc se reține atunci când persoana reținută deși știe că are statut procesual de bănuț, învinuit sau inculpat într-o altă cauză penală, recurge la comiterea unei noi infracțiuni. Acest aspect cu sigu-

ranță urmează a fi luat în calcul la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive ce cuprind arestul.

Un alt aspect relevant care poate servi ca probă determinată în aplicarea sau prelungirea măsurilor de constrângere, este termenul de probă în care se află persoana condamnată. Cu alte cuvinte, este cazul când în privința persoanei a fost aplicată pedeapsa prin prisma art. 90 din Codul penal, adică inculpatul a fost condamnat cu suspendarea executării pedepsei închisorii, în interiorul căruia instanța îi stabilește un termen de probă de la 1 la 5 ani.

Acest termen de probă este condiționat de anumite restricții impuse de către instanță (indicate la art. 90 alin. (6) din Codul penal), inclusiv când persoanei condamnate în termenul de probațiune îi este interzis să comită alte infracțiuni.

Mecanismul prevăzut de Codul penal la art. 90 alin. (10) și alin. (11) potrivit căruia: „în cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o nouă infracțiune intenționată, instanța de judecată îi stabilește o pedeapsă în condițiile art.85, dacă, după caz, nu sunt aplicabile prevederile alin. (11) din prezentul articol.

(11) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiune intenționată mai puțin gravă, problema anulării sau menținerii condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei se soluționează de către instanța de judecată ...” [5], nu este întotdeauna funcțional în sine. Or, demersul privind anularea suspendării condiționate a pedepsei trebuie să parvină de la organul de probațiune din raza teritorială a domiciliului condamnatului.

În acest sens, riscul comiterii altor infracțiuni în practică poate fi argumentat anume în cazul în care persoana recurge la comiterea unei noi infracțiuni, știind despre faptul că figurează ca învinuit, inculpat sau condamnat pe alte cauze penale. Este relevant de subliniat că, în cazul persoanei condamnate la alte pedepse (amenda, munca neremunerată în folosul comunității, etc.), atât partea acuzării, cât și instanța trebuie să dispună de informația despre infracțiunea pentru care persoana a fost condamnată, dacă are sau nu antecedente penale etc. Aceste date sunt necesare pentru argumentarea necesității aplicării sau prelungirii măsurii preventive private de libertate.

În unele cazuri, în cadrul ședințelor de judecată părțile pun în discuție chestiunea cu privire la statutul pe care îl are persoana reținută pe alte cauze penale – de învinuit sau bănuit. Partea apărării face trimitere la principiul prezumției de nevinovăție, precum că nu poate fi invocat ca ar-

gument faptul că în privința învinutului sunt deschise alte dosare penale unde ultimul are statut procesual de bănuit sau învinuit, pe motiv că nu există o decizie de condamnare definitivă.

Însă considerăm că nu este o încălcare a acestui principiu dacă există anumite date confirmative referitoare la faptul că există și alte dosare penale în privința învinutului sau inculpatului. Acest aspect reprezintă pentru instanța de judecată un indice de orientare asupra severității măsurii preventive care urmează a fi aplică, dar și a constatării faptului că persoana în privința căreia urmează a fi aplicată măsura preventivă privativă de libertate este caracterizată negativ, are un comportament antisocial, măsurile de reprimare alternative arestului vor fi insuficiente pentru a asigura faptul că figurantul nu va recurge la săvârșirea unei noi infracțiuni.

Totodată, prelungirea măsurii de constrângere nu anulează *presumția nevinovăției* care planează asupra învinutului din momentul recunoașterii în această calitate până la adoptarea unei hotărâri definitive, însă în speța respectivă menținerea unei măsuri de reprimare este dictată de principiul egalității în procesul penal, astfel că organul de urmărire penală să aibă posibilitate, fără a fi influențat de factori exteriori, să stabilească circumstanțele săvârșirii infracțiunii.

Considerăm că, în următoarea speță din practica judiciară, judecătorul de instrucție neîntemeiat a decis admiterea parțială a demersului procurorului privind aplicarea arestului preventiv pe un termen de 30 de zile în privința învinuitei, atunci când s-a demonstrat fără echivoc că învinuita fiind sub o altă măsură decât arestul preventiv va comite în continuarea infracțiunea.

Deși procurorul a susținut în cadrul ședinței de judecată că „...*La domiciliul ei s-a efectuat anterior percheziții, nu a stopat activitatea ei în pofida faptului respectiv. Aceasta este acuzată de complicitate, starea de boală nu a împiedicat-o să comită fapte ilicite.*” [6], instanța a decis admiterea parțială a demersului și aplicarea față de învinuită, arestul la domiciliu pe un termen de 30 de zile.

Instanța și-a argumentat poziția în felul următor: „*În opinia instanței, la această etapă a procesului, prin aplicarea unei măsuri preventive mai puțin restrictive, cum este arestul la domiciliu este posibilă asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, această măsură poate să asigure echilibrul necesar între interesele publice și cele ale învinuitei. Restricțiile și obligațiile care pot fi impuse în acest caz sunt capabile să asigure prezența învinutului la instanțele care îl vor cita, izolarea învinuitei de alți participanți la proces și să asigure posibilitatea acestuia de a-și exercita activitățile necesare în vederea asigurării traiului în continuare, iar organului de urmărire penală să îi permită să acumuleze probele respective în condiții de siguranță. În acest*

sens instanța a reținut drept utile procesului și circumstanțele care indică la faptul că învinuita este bolnavă și are nevoie de tratament permanent” [7].

De notat că în cazul respectiv, procurorul a anexat la demersul privind aplicarea măsurii preventive, probe suficiente care justifică necesitatea izolării învinuitei de societate, inclusiv rezultatele măsurilor speciale de investigație – interceptarea comunicărilor, declarațiile a doi învinuiți care au comis fapta împreună cu învinuita T.D., inclusiv organul de urmărire penală a reușit să o documenteze pe învinuită după ce s-au efectuat percheziții la domiciliu acesteia într-o altă cauză penală, unde s-a demonstrat că indiferent de perchezițiile efectuate anterior, ultima a revenit în mediul infracțional imediat după percheziția efectuată. Toate aceste probe nu au putut convinge judecătorul de instrucție că învinuita își va continua activitatea infracțională dacă va fi plasată în arest la domiciliu.

În pofida acestor circumstanțe, partea apărării a contestat cu recurs încheierea judecătorului de instrucție, iar prin decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău, a fost admis recursul avocatului și casată încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 20 februarie 2023, pronunțată o hotărâre nouă prin care a aplicat, în privința învinuitei T. D., măsura preventivă, liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu eliberarea mandatului judecătoresc și cu impunerea obligațiilor prevăzute de art. 191 alin. (3) din Codul de procedură penală și anume: să nu părăsească localitatea unde își are domiciliu decât în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță; să comunice organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată orice schimbare de domiciliu; să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată ori de câte ori este citată; să nu intre în legătură cu persoanele implicate în cauza penală; să nu săvârșească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal; să predea pașaportul judecătorului de instrucție [8].

4. Riscul că învinuitul sau inculpatul va cauza dezordini în masă.

Acest risc, nu în zadar, este ultimul din cele 4 riscuri fundamentale prevăzute atât de jurisprudența CtEDO cât și de cadrul normativ intern. Unul din factori este că acest risc poate fi pus la baza unei măsuri preventive privative de libertate atunci când învinuitul sau inculpatul e cercetat pentru infracțiuni ce atentează la securitatea statului și a ordinii publice (spre exemplu: actul terorist, luarea de ostatici, dezordini în masă, trădarea de patrie, spionajul, diversiunea etc.).

De aceea, acest risc este abordat doar atunci când există indici temeinici că persoana a fost cercetată penal pentru infracțiunile menționate mai sus, a făcut sau face parte dintr-o grupare criminală, există date sus-

ținute prin probe că pe teritoriul statului persoana a desfășurat acțiuni de spionaj etc.

Dezordinea publică este un criteriu destul de ambiguu din punct de vedere al manifestării sale sociale. Or, Codul de procedură penală nu prevede o noțiune a dezordinii publice, care să includă explicația privind natura acesteia, nivelul sau pragul care urmează să fie atins pentru a fi catalogată ca dezordine publică.

Orice infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă este susceptibilă să cauzeze anumite perturbări sociale. Acestea pot fi observate, de exemplu, pe rețelele de socializare și în mass-media, mai ales că rolul tehnologiilor informaționale avansează cu viteză mare. În pofida acestui fapt, după cum s-a menționat, gravitatea infracțiunii în sine nu justifică arestul. Este important de menționat că Procuratura și sistemul judiciar nu sunt participanți la un concurs de popularitate, așa cum se încearcă implicare acestor instituții de către unii învinuiți și inculpați în cauze penale de rezonanță socială.

Pe de altă parte, satisfacerea publicului (din care face parte politicul, mass-media, organizații internaționale, formatori de opinii etc.) nu reprezintă un motiv legal pentru aplicarea oricăror măsuri de constrângere. „*Dezordinea publică*” – în calitate de alternativă – vizează cauzele în care infracțiunea, în virtutea gravității sale, a deranjat publicul și eliberarea persoanei îi va face pe cetățeni să nu se simtă în siguranță și va reduce încrederea în autorități și în sentimentul de dreptate. De asemenea, este relevant dacă eliberarea persoanei ar putea cauza revolte și nesiguranță sau crearea grupurilor cu scop justițiar. Doar protejarea învinuitului de public nu constituie un motiv suficient pentru arest. Protecția asigurată de poliție nu poate avea forma arestului preventiv.

Pentru a demonstra existența unui astfel de risc, organul de urmărire penală va trebui să colecteze informații despre tendințele din societate, cum ar fi articole din mass-media și declarații ale oamenilor direct afectați de infracțiune. Demonstrarea unui risc iminent a perturbării sociale cu referire la fapte concrete poate fi dificilă, deoarece semnele unei astfel de posibilități ar putea fi mai puțin tangibile decât cele legate de alte riscuri relevante.

Astfel, procurorii trebuie să prezinte dovezi că, date fiind circumstanțele speciale ale cauzei, eliberarea va putea cauza asemenea consecințe și că fapta conține elemente ale unei infracțiuni excepționale. Factorii relevanți pentru apreciere sunt:

- Gravitatea infracțiunii. Doar infracțiunile deosebit de grave vor putea cauza dezordinea publică dacă învinuitul va fi eliberat.
- Circumstanțele concrete legate de săvârșirea infracțiunii. Cu cât

mai odioasă este crima, cu atât mai mare va fi posibilitatea că eliberarea va cauza frică și perturbări.

- Probele. Dacă, de exemplu, persoana a recunoscut că a săvârșit infracțiunea, probele vor fi considerate, în general, ca fiind solide. Indiferent de prezumpția nevinovăției, reacția generală a societății va fi mai puternică în cazurile în care probele sunt foarte solide.

- Reacțiile societății la infracțiuni. Atât în comunitatea locală, cât și în societate dintr-o perspectivă mai vastă. Acest lucru poate fi demonstrat făcând referință la acoperirea media.

- *Reacțiile victimelor sau ale părților vătămate* față de eliberarea învinutului. În cauza Lettelier c. Franței, Curtea a subliniat faptul că rudele victimei omorului nu au contestat eliberarea: „Camera de acuzare a evaluat necesitatea de a prelungi privațiunea de libertate din punct de vedere pur abstract, luând în considerație doar gravitatea infracțiunii. Acest lucru a avut loc în pofida faptului că reclamantul a subliniat în memoriile sale din 16 ianuarie 1986 și 3 martie și 10 aprilie 1987 că nici mama, nici sora victimei nu au prezentat nicio obiecție când ea și-a depus cererile pentru eliberare, pe când ele au contestat insistent cererile depuse de DI Moysan” [9]. Cu toate acestea, reacțiile negative ale părților afectate, în sine, nu justifică arestul. Reacțiile trebuie să reflecte riscul dezordinii publice care se referă la o parte mult mai vastă a societății.

- Factorul timp. După cum a fost subliniat de CtEDO în cauza I.A. c. Franței [10], acest temei poate fi invocat doar pe durata riscului de perturbare a ordinii publice. Poate fi cazul că acțiunile membrilor societății vor fi mai puțin probabile sau chiar neprobabile odată ce va dispărea șocul inițial produs de o anumită infracțiune.

În concluzie, putem afirma că în procesul de aplicare sau prelungire a măsurilor privative de libertate este necesar ca fiecare risc care justifică privarea de libertate a persoanei să fie argumentat prin probe pertinente și concludente. Mai mult, la motivarea demersurilor privind aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive trebuie să se țină cont atât de practica judiciară a Curții Constituționale, cât și de cazuistica Curții Europene a Drepturilor Omului care este o parte integrată a acestui proces complex.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr. 104-110/447.

2. Cauza Șarban contra Republicii Moldova. Cererea nr. 3456/05. Hotărârea CtEDO din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006 § 95-96 (Strasbourg) [Vizitat 05.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/>

eng?i=001-112623.

3. Cauza Becciev contra Republicii Moldova. Cererea nr. 9190/03. Hotărârea CtEDO din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006, § 58 (Strasbourg) [citat: 05.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112622>.

4. Încheierea Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana din 07 septembrie 2022. Dosarul nr. 17-344/2022.

5. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 8.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129/1012.

6. Încheierea Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) din 20 februarie 2023. Dosarul nr. 14-93/2023.

7. Încheierea Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) din 20 februarie 2023. Dosarul nr. 14-93/2023.

8. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 02 martie 2023. Dosarul nr. 14r-139/23.

9. Cauza Letellier contra Franței. Cererea nr. 12369/86. Hotărârea CtEDO din 26.06.1991, § 58 (Strasbourg) [citat: 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57678>.

10. Cauza I.A. contra Franței. Cererea nr. 1/1998/904/1116. Hotărârea CtEDO din 23.09.1998, § 104-105 (Strasbourg) [citat: 04.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62794>.